

Сила Д.В., студентка юридично-психологічного факультету НАВС *Науковий керівник: Хохліна О. П., доктор психологічних наук, професор*

Психологічні особливості ефективності спілкування у студентів

Проблема спілкування посідає провідне місце не тільки в житті та діяльності кожної особистості, а й у науковій психології. Адже за своїм значенням для теоретичних, експериментальних, прикладних досліджень, спілкування не поступається проблемам діяльності, особистості, свідомості й низці інших фундаментальних проблем психології. Спілкування належить до базових категорій психологічної науки і є складним поліфункціональним процесом, без вивчення якого не можна створити загальну теорію формування психіки людини і розвитку її як особистості, розробити науково обґрунтований методичний інструментарій для практичної роботи з людьми в сфері навчання, виховання. Знання сутності спілкування, його закономірностей, функцій, взаємного обміну і проблем є підґрунтям для реалізації та поліпшення стосунків з іншими людьми і задоволення вищих потреб особистості.

Спілкування є одним із виявів людської сутності. Воно відображає об'єктивну потребу людей жити в соціумі. У процесі розвитку індивіда потреба у спілкуванні набуває соціально-вибіркового характеру. Під час

спілкування відбувається інтелектуальна та емоційно-чуттєва взаємодія учасників. Завдяки спілкуванню досягається єдність і злагодженість дій, що зумовлює формування спільних настроїв і поглядів, взаєморозуміння, згуртованості й солідарності, які забезпечують колективну діяльність.

На теоретичному етапі дослідження в результаті вивчення праць Б. Г. Ананьєва, Г. М. Андреевої, М. С. Кагана, І. С. Кона, О. О. Леонтьєва, Б. Ф. Ломова, Б. Д. Паригіна, В. М. Сагатовського та ін., виявлено, що спілкування є необхідною умовою існування і соціалізації особистості. Спілкування - це форма активності людини, результатом якої є не перетворена навколишня дійсність - матеріальний чи ідеальний предмет (як у діяльності), а відношення (стосунки), взаємодія з іншою людиною чи людьми (Б. Ф. Ломов та ін.). Зважаючи на найважливіші функції, Г. М. Андреева виокремлює комунікативний (обмін інформацією), інтерактивний (міжособистісна взаємодія) та перцептивний (сприймання один одного партнерами по спілкуванню і досягнення взаєморозуміння) аспекти спілкування. При цьому ефективність спілкування пов'язується щонайперше з аспектом взаємодії, який фіксує увагу на акті організації, здійснення, отримання результату спільних дій, що створює можливість спільної діяльності групи.

На емпіричному етапі здійснювалося вивчення особливостей ефективності спілкування у студентів за показниками: характер єдності цілей, відносин (доброзичливість і довіра) та активності у взаємодії. Вибір цих показників обґрунтовуємо тим, що саме вони пов'язуються з продуктивним стилем взаємодії (за В. Г. Крисько) та основними функціями спілкування (за Б. Ф. Ломовим): «характеру єдності цілей спільної активності» відповідає інформаційно-комунікативна функція; «характеру відносин, що виникають між партнерами» відповідає афективно-комунікативній функції; «характер активності партнерів у взаємодії» - регуляційно-комунікативній функції. Відповідно, у дослідженні для вивчення зазначених явищ використовувалися стандартизовані психологічні методики: методика «Експертна діагностика інтерактивної узгодженості в малих групах» А. С. Чернишова, С. В. Саричова, методика «Діагностика доброзичливості» за шкалою Кемпбелла, методика «Експрес-діагностика довіри» за шкалою Розенберга, методика «Експертна діагностика взаємодії в малих групах» А. С. Чернишова, С. В. Саричова. Для аналізу емпіричних даних були застосовані методи їх кількісної та якісної обробки. Дослідною роботою було охоплено 40 студентів другого курсу навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, які навчалися за напрямом підготовки «Психологія».

У результаті проведеного дослідження було виявлено, що студенти характеризуються високим рівнем єдності цілей. Тобто, в колективі панує узгодженість між членами групи, рівномірний розподіл функцій та відповідність спільної діяльності плану. Вивчення характеру відносин у студентів показало, що половина досліджуваних наділена високим рівнем доброзичливості по відношенню до групи, членом якої вона є. Це свідчить, що у групі панує товариська атмосфера, а її члени прихильно ставляться один

до одного. Водночас виявлено, що у більшості досліджуваних переважає низький рівень довіри до членів своєї групи. Тобто, значна частина студентів відноситься до інших з обачністю, обережністю, можливо побоюваннями, певною упередженістю та підозрілістю. Було з'ясовано, що студенти мають високий рівень активності у взаємодії. Переважна більшість займає активну позицію у колективі та є цілком включеною у процес взаємодії.

Співставлення даних щодо високого рівня взаємодії та рівня ефективності спілкування студентів за окремими показниками показало, що у студентській групі переважає високий рівень єдності цілей, доброзичливості, активності та взаємодії в цілому, але при цьому панує низький рівень довіри.

Таким чином, отримані дані стали підставою для висновку про те, що високий рівень взаємодії у групі визначається щонайперше такими показниками її ефективності, як активність у взаємодії, єдність цілей, а також одним із показників характеру відносин - доброзичливість. Інший - довіра - є менш значущим.